

Warszawa, 7 maja 2008

Oświadczenie Creative Commons Polska w sprawie relacji między wolnymi licencjami a zbiorowym zarządzaniem prawami autorskimi

Creative Commons Polska potwierdza wolę i konieczność współpracy z organizacjami zbiorowego zarządzania, takimi jak Stowarzyszenie STOART. Zdaniem Creative Commons Polska w wyniku tej współpracy powinno dojść do usunięcia barier w samodzielnym zarządzaniu twórczością przez artystów z pomocą licencji Creative Commons. Bariery te wynikają obecnie zarówno z przepisów prawa jak i praktyki jego stosowania, w szczególności w obszarze zbiorowego zarządzania.

Współpraca powinna mieć na celu umożliwienie twórcom i podmiotom praw pokrewnych jednocześnie korzystanie z dobrodziejstw zbiorowego zarządu oraz publikowanie na licencjach Creative Commons. Uważamy, że zgodnie z art. 106 ust. 1 pr. aut. autorzy nie powinni być dyskryminowani z powodu uczestniczenia w ruchu wolnej kultury. Współpraca powinna dotyczyć ponadto informowania wszystkich zainteresowanych stron o postanowieniach licencji Creative Commons, ich zakresie oraz konsekwencjach prawnych ich stosowania. W szczególności, użytkownicy licencjonowanych utworów powinni uzyskać pewność prawną co do ich obowiązków wobec organizacji zbiorowego zarządu w sytuacji, w której korzystają z zasobów wolnej kultury udostępnianych na licencjach Creative Commons.

Creative Commons Polska cieszy się z faktu, że STOART jako pierwsza w Polsce organizacja zbiorowego zarządzania wydała oficjalne stanowisko dotyczące licencji Creative Commons. Warto przy tym wspomnieć, że w trakcie zorganizowanej 25 kwietnia konferencji pt. „Czy wolna kultura jest legalna?” zrozumienie dla znaczenia problematyki licencji Creative Commons wyrażali również Andrzej Kuśmierczyk, kierownik wydziału licencji i inkasa Stowarzyszenia Autorów ZAiKS, oraz Bogusław Pluta, przewodniczący ZPAV.

Lektura stanowiska STOART dowodzi jak ważne jest poddanie tekstu licencji publicznym konsultacjom. W związku z tym Creative Commons Polska zachęca do udziału w procesie adaptacji do

polskiego systemu prawnego wersji 3.0 licencji oraz do zgłaszania wszelkich zauważonych problemów w celu ich uwzględnienia w procesie adaptacji. , Proces ten jest dokumentowany na stronie <http://creativecommons.pl/wiki/>.

Creative Commons Polska uważa za stosowne odniesienie się do kolejnych punktów stanowiska STOART i oczekuje, że dyskusja nad tym stanowiskiem będzie punktem wyjścia do dalszej współpracy.

„Licencje CC nie mają wpływu na organizację zbiorowego zarządzania w przypadku, w którym są udzielone do celów niekomercyjnych.”

Rozumiemy, że poprzez sformułowanie "licencje udzielone do celów niekomercyjnych", STOART ma na myśli licencje Creative Commons z warunkiem "Użycie niekomercyjne" (NC), które nie zezwalają na komercyjne wykorzystanie utworu. Jednak stwierdzenie o „braku wpływu” tych licencji na działanie organizacji zbiorowego zarządu nie jest jednoznaczne. Można rozumieć, że udzielenie licencji z warunkiem "Użycie niekomercyjne" nie pozbawia licencjodawcy prawa do wynagrodzenia pobieranego przez organizację zbiorowego zarządu. Możliwa jest jednak również interpretacja odwrotna, argumentująca, że stosowanie takiej licencji wyłącza utwór ze zbiorowego zarządu.

Creative Commons Polska rozumie relacje pomiędzy licencjami Creative Commons i zbiorowym zarządem następująco:

Zgodnie z przepisami polskiego prawa istnieją określone rodzaje wynagrodzenia, którego uprawniony z praw autorskich lub pokrewnych nie może się zrzec. Wynagrodzenie to jest co do zasady pobierane przez organizacje zbiorowego zarządzania. Mowa tu m.in. o opłatach od czystych nośników, *droit de suite*, czy dodatkowym wynagrodzeniu współtwórców utworu audiowizualnego. Opłaty te ponoszą zarówno użytkownicy korzystający z dóbr kultury w celach komercyjnych, jak również osoby korzystające z nich niekomercyjnie (w tym w ramach dozwolonego użytku). Ustawa nie różnicuje uprawnień twórców i podmiotów praw pokrewnych do niezwykłych wynagrodzeń w zależności od stosowanych przez nich licencji. Wynagrodzenia te należą się każdemu, którego utwór lub przedmiot praw pokrewnych został wykorzystany w określony sposób.

Poza wynagrodzeniem niezwykłym, istnieje "normalne" prawo do wynagrodzenia za korzystanie z

utworu opisane w art. 17 pr. aut. W przypadku licencji Creative Commons z warunkiem "Użycie niekomercyjne" licencjodawcy zrzekają się tego wynagrodzenia, ale tylko w odniesieniu do użytków niekomercyjnych. Zatem, w przypadku komercyjnego skorzystania z takich utworów, zdaniem Creative Commons Polska licencjodawcom tych licencji należy się wynagrodzenie pobierane przez organizację zbiorowego zarządzania. Jest tak zwłaszcza w przypadku tych sposobów korzystania, za które organizacje pobierają wynagrodzenie ryczałtowe (wykorzystanie utworów w pubach, dyskotekach, itd.). Wynagrodzenie to nie jest bowiem zróżnicowane w zależności od tego, czy wykorzystywane dobra kultury należą do repertuaru danej organizacji zbiorowego zarządzania, czy nie. Wobec tego, zgodnie z art. 106 ust. 1 pr. aut., wynagrodzenie to powinno zostać podzielone zarówno pomiędzy członków danej organizacji, jak i wobec tych podmiotów, których utwory nie zostały powierzone w zarząd, lecz zostały faktycznie wykorzystane. Jeżeli wśród tych utworów znalazły się utwory na jednej z licencji Creative Commons z warunkiem "Użycie niekomercyjne", to licencjodawca powinien uzyskać wynagrodzenie pobrane przez organizację zbiorowego zarządzania.

Z kolei licencjodawcy stosujący licencje Creative Commons pozbawione warunku "Użycie niekomercyjne" zrzekają się wszelkich wynagrodzeń (oczywiście za wyjątkiem wynagrodzeń niezwywalnych). Zdaniem Creative Commons Polska organizacja zbiorowego zarządzania nie powinna pobierać w takim wypadku wynagrodzenia (poza wynagrodzeniami niezwywalnymi). Organizacja nie może się też tu powoływać na domniemanie z art. 105 pr. aut., gdyż licencja stanowi jego skuteczne wyłączenie. Powinno to w szczególności wpłynąć na zmniejszenie wysokości stosowanych przez organizację zbiorowego zarządu wynagrodzeń ryczałtowych. Jak już wspomniano, wysokość tego wynagrodzenia obecnie jest taka sama zarówno w sytuacji, gdy wszystkie utwory wykorzystywane przez danego użytkownika należą do repertuaru organizacji - jak i w sytuacji, w której część z nich została udostępniona na licencji Creative Commons. Wobec tego, jeżeli wynagrodzenie to nie zostanie odpowiednio zmniejszone, to dojdzie do nieuzasadnionego pobrania wynagrodzenia za utwory na licencjach Creative Commons bez warunku "Użycie niekomercyjne". Taka sytuacja prowadzi do wniosku, że wynagrodzenie to nie uwzględnia charakteru i zakresu korzystania z utworów i wykonań artystycznych, do czego z kolei zobowiązuje organizację zbiorowego zarządzania art. 110 pr. aut.

Podsumowując, zdaniem Creative Commons Polska, licencje Creative Commons mają wyraźny wpływ na organizacje zbiorowego zarządzania.

Po pierwsze, organizacje zbiorowego zarządzania powinny wypłacać licencjodawcom przysługujące im niezbywalne wynagrodzenia niezależnie od udzielonej przez nich licencji.

Po drugie, wynagrodzenie pobrane od użytkowników komercyjnie korzystających z utworów lub przedmiotów praw pokrewnych udostępnianych na licencjach z warunkiem "Użycie niekomercyjne" powinno być również wypłacone licencjodawcom.

Po trzecie, wynagrodzenie pobierane przez OZZ powinno być odpowiednio zmniejszone w sytuacji, w której użytkownik korzysta z utworów na licencjach Creative Commons bez warunku "Użycie niekomercyjne", a więc zezwalających na użycie komercyjne.

Dla przykładu, w sytuacji, w której użytkownik korzysta wyłącznie z utworów na licencjach Creative Commons bez warunku "Użycie niekomercyjne", jedynym wynagrodzeniem pobranym przez organizację zbiorowego zarządu powinno być wynagrodzenie niezbywalne (w praktyce będzie to zwykle opłata już poniesiona przez użytkownika w cenie dysku twardego, nagrywarki, pustych płyt CD). W pozostałych sytuacjach, gdy tylko część wykorzystanych utworów jest na licencjach Creative Commons bez warunku "Użycie niekomercyjne", poza wynagrodzeniem niezbywalnym powinna zostać pobrana tylko część aktualnie narzucanego przez organizację zbiorowego zarządu wynagrodzenia ryczałtowego.

Warto wskazać, że przeciwko dostosowaniu wynagrodzenia nie stoi przepis art. 109 pr. aut., gdyż z uwagi na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 stycznia 2006 (SK 40/04) w chwili obecnej nie istnieją w Polsce prawomocne tabele wynagrodzeń. Z kolei po ostatecznym uregulowaniu instytucji tabel wynagrodzeń w wyniku planowanej nowelizacji prawa autorskiego, powinny one zostać odpowiednio dostosowane w trakcie prac nad ich uchwalaniem.

Creative Commons Polska wyraża nadzieję, że STOART oraz inne organizacje zbiorowego zarządzania reprezentujące interesy uprawnionych (twórców, artystów wykonawców itd.) uszanują ich wolę wyrażoną w udzielanych przez nich licencjach. Do takiego działania są one zresztą wyraźnie zobowiązane zgodnie z art. 752 KC (który będzie miał zastosowanie w relacjach ze znaczną częścią licencjodawców licencji Creative Commons).

„STOART uznaje licencje Creative Commons, jednakże dotychczasowe licencje (do wersji 2.5) w

opinii STOART nie obejmują praw artystów wykonawców. Na dzień dzisiejszy nie ma odpowiednich licencji Creative Commons odnośnie praw pokrewnych.”

Creative Commons Polska potwierdza, że dopiero w wersji 3.0 licencji definicja przedmiotu licencji wymienia wyraźnie prawa pokrewne. Poprzednie wersje licencji posługują się natomiast ogólnym pojęciem „utworu”. Trudno jednak uznać, że pojęcie to należy interpretować zawężająco i odnosić wyłącznie do utworów w rozumieniu prawa autorskiego, a nie również do przedmiotów praw pokrewnych.

Jest tak przede wszystkim dlatego, że licencje Creative Commons wywodzą się z amerykańskiego systemu prawnego. Do wersji 3.0 praktyka przygotowywania licencji polegała na tworzeniu „oryginału” zgodnego z prawem amerykańskim, który następnie był dostosowywany do praw innych państw. Przy dostosowywaniu przyjęto zasadę wprowadzania jak najmniejszej liczby zmian, przez co polski tekst licencji do wersji 2.5 włącznie jest w zasadzie wiernym tłumaczeniem wersji amerykańskiej. Jak wiadomo, prawo amerykańskie nie zawiera wyraźnego rozróżnienia pomiędzy prawami autorskimi (utworami) a prawami pokrewnymi. Wobec tego sformułowanie „utwór” („work”) w prawie amerykańskim obejmuje zarówno utwory, jak i przedmioty praw pokrewnych. Polska wersja licencji, będąca wiernym tłumaczeniem licencji amerykańskiej, powinna być interpretowana z uwzględnieniem tej specyfiki prawa amerykańskiego. Prowadzi to do wniosku, że „utworami” w rozumieniu wszystkich licencji Creative Commons są zarówno utwory, jak i przedmioty praw pokrewnych w rozumieniu polskiego prawa autorskiego.

Creative Commons Polska zgadza się, że kwestia ta może nie być jasna po lekturze abstrakcyjnej licencji Creative Commons, czyli licencji modelowej, stworzonej w celu wielokrotnego wykorzystania przez wiele różnych podmiotów wobec wielu różnych przedmiotów. Z tego punktu widzenia pożądane jest upowszechnienie się licencji w wersji 3.0, które wyraźnie potwierdzają, że ich przedmiotem mogą być również prawa pokrewne.

Zdaniem Creative Commons Polska wszelkie wątpliwości co do zakresu przedmiotowego licencji (niezależnie od ich wersji) rozwiązują okoliczności indywidualnej sprawy. Otóż przedmiotem konkretnej licencji Creative Commons jest to, co zostanie w stosowny sposób oznaczone jako licencjonowane na tej licencji. W sytuacji, w której uprawniony artysta wykonawca oznacza swoje

artystyczne wykonanie jako objęte licencją Creative Commons, jest to okoliczność wskazująca na skuteczne udzielenie licencji dotyczącej praw tego artysty wykonawcy. Jest tak dlatego, że w taki sposób dochodzi do dostatecznego w rozumieniu przepisów prawa wyrażenia przez licencjodawcę woli objęcia artystycznego wykonania licencją. Brak wyraźnego wymienienia artystycznych wykonań w treści umowy modelowej nie wyłącza możliwości zastosowania zasad wykładni oświadczeń woli w celu interpretacji postanowień konkretnej umowy zawartej między indywidualnymi stronami na podstawie tej umowy modelowej.

Dla przykładu, w internecie istnieje wiele różnych serwisów (np. Jamendo.com), umożliwiających artystom umieszczanie tam swojej twórczości na licencjach Creative Commons. W większości przypadków, korzystający z tych serwisów to w jednej osobie twórcy (autorzy tekstów i muzyki), artyści wykonawcy (wykonujący napisane przez siebie piosenki), jak również producenci fonogramów (plików mp3, ogg). Jeżeli podmiot dzierżący wiązkę tych wszystkich praw udziela licencji CC to trudno przyjmować, że jego wolą było licencjonowanie tylko części z nich, skoro udostępnia jednocześnie utwór, artystyczne wykonanie i fonogram (z punktu widzenia użytkownika stanowiące jedną całość). Powszechna praktyka tych serwisów oraz ich funkcjonowanie w świadomości społecznej dowodzi, że wolą stron jest objęcie zakresem przedmiotowym licencji wszystkich praw związanych z umieszczanymi tam przedmiotami.

Wobec tego, zdaniem Creative Commons Polska stwierdzenie, że „na dzień dzisiejszy nie ma odpowiednich licencji Creative Commons odnośnie praw pokrewnych” nie jest uzasadnione. Wszystkie licencje Creative Commons, które zostały do tej pory udzielone na prawa pokrewne, obejmują te prawa. Nawet gdyby przyjąć, że dla skutecznego licencjonowania praw pokrewnych konieczne jest ich wyraźne ujęcie w tekście licencji modelowej, to takie ujęcie zawierają właśnie licencje Creative Commons w wersji 3.0. Licencje te są już stosowane (również w Polsce) w tzw. wersji „unported” oraz w innych wersjach krajowych. Mamy nadzieję udostępnić w najbliższych miesiącach wersję licencji Creative Commons 3.0 dostosowaną do prawa polskiego.

„W momencie pojawienia się licencji obejmującej prawa artystów wykonawców powstaje kilka problemów, które powinny zostać rozwiązane wspólnie przez organizacje zbiorowego zarządzania i Creative Commons, w szczególności:

- **w przypadku, w którym jeden z artystów udziela licencji, a inni członkowie zespołu nie wyrażają takiej zgody;**
- **w przypadku, w którym artysta wykonawca powierzył STOART-owi w zarząd i pod ochronę swoje artystyczne wykonania i jednocześnie udostępnił je na licencji CC;**
- **wprowadzenie systemu weryfikacji, który by umożliwił określenie, że osoba która udzieliła licencji jest osobą faktycznie uprawnioną do jej zawarcia;**
- **brak środków kontroli odnośnie tego czy dany utwór/artystyczne wykonanie jest wykorzystywane zgodnie z treścią licencji;**
- **wyłączenie odpowiedzialności CC za naruszenie licencji.”**

Creative Commons Polska zgadza się, że te i wszelkie inne problemy powinny być rozwiązywane wspólnie z udziałem zainteresowanych stron.

Kluczową kwestią jest dla nas drugi z wymienionych problemów, dotyczący stosowania licencji Creative Commons przez twórców zrzeszonych w STOART lub innej organizacji zbiorowego zarządzania. Naszym zdaniem, rozwiązaniem tego problemu jest od dawna postulowane odejście od nieelastycznego rozwiązania "powierniczego przeniesienia" praw organizacji. Powierzenie to w obecnej praktyce zbiorowego zarządu dotyczy wszystkich utworów, na wszystkich polach eksploatacji i pozbawia twórców wszystkich ich praw. Konieczność odejścia od takiej praktyki wynika nie tylko ze zwiększającego się wykorzystania licencji CC, lecz w ogóle z rozwijających się w ostatnim czasie lawinowo możliwości indywidualnego zarządzania prawami (por. wyrok SN z 6 grudnia 2007 r. (III SK 16/07) w tzw. "sprawie Brathanków").

Proponujemy by STOART oraz inne organizacje zbiorowego zarządu rozważyły przeprowadzenie projektów pilotażowych. W ich ramach artyści, którzy powierzyli swoje utwory w zarząd zbiorowy mogliby udostępnić je dla celów niekomercyjnych na licencji Creative Commons, zachowując zbiorowy zarząd nad nimi w odniesieniu do użycia komercyjnych. Wzorem mogą tu być projekty prowadzone obecnie przez holenderską organizację BUMA/STEMRA lub duńską organizację KODA, we współpracy z narodowymi oddziałami Creative Commons.

Pozostałe wskazane przez STOART problemy są naszym zdaniem charakterystyczne dla całej dziedziny prawa autorskiego i praw pokrewnych, a nie związane z jej szczególną częścią jaką są licencje Creative Commons. W jaki sposób bowiem użytkownik może upewnić się, że jakakolwiek licencja została mu udzielona przez uprawnionego i, że licencjodawca jest wyłącznym podmiotem praw? Taki sposób nie istnieje i wynika to z podstawowej zasady prawa autorskiego, jaką jest udzielanie ochrony dobrom niematerialnym, z natury efemerycznym, o nieustalonych granicach i trudnych do ustalenia "właścicielach".

"W opinii STOART powinna zostać stworzona i na bieżąco aktualizowana baza licencjonowanych przez CC utworów/artystycznych wykonania, dzięki której będzie można zweryfikować status danego utworu/ artystycznego wykonania w szczególności sprawdzić czy dane artystyczne wykonanie jest chronione przez STOART i czy wszyscy artyści wykonawcy udzielili bądź nie udzielili licencji na komercyjne jego wykorzystywanie."

Sformułowanie "licencjonowanych przez CC" sugeruje jakoby Creative Commons była stroną licencji. Tak nie jest. Stroną licencji jest zawsze konkretny uprawniony i konkretny użytkownik. Creative Commons jest jedynie organizacją opracowującą wzory licencji. Z tego powodu, Creative Commons nie posiada informacji o zawartych umowach licencyjnych podobnie jak Sejm RP nie posiada informacji o umowach sprzedaży zawartych na podstawie kodeksu cywilnego.

Przedmiotowe informacje są jednak dostępne w Internecie, w sposób mniej lub bardziej uporządkowany. Serwisy zawierające treści na licencjach Creative Commons, takie jak np. Jamendo, lub po prostu wyszukiwarki internetowe mogą stanowić punkt wyjścia do poszukiwań, czy dany utwór został objęty licencją Creative Commons. Zdaniem Creative Commons Polska, organizacje zbiorowego zarządzania powinny podjąć współpracę z tego typu serwisami oraz wyszukiwarkami w celu wzajemnej wymiany informacji.